

*С.В. Шефель, д-р філос. наук, професор
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК МЕТА Й УМОВА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ОНОВЛЕННЯ СТРУКТУРИ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

У сучасному українському суспільстві гостро відчувається потреба в розробці довгострокової програми розбудови правової державності, феномен якої поки існує як імператив, задекларований Основним Законом держави – Конституцією 1996 р. Це, безумовно, стратегічна мета розвитку нашого соціуму, тому що саме від реальної якості змісту правової сфери життя залежить якісний зміст усіх інших його сегментів. Особливо це стосується проблеми формування системи правового виховання. Власне, тільки ця система, оновлена в контексті зазначеного імперативу, дає можливість зрозуміти наш справжній соціальний статус і відчути відповідну духовну ідентичність.

Виходячи із цього дослідникові даної проблеми належить збагнути, що саме є точкою відліку руху до цієї мети і якими мають бути координати шляху до неї. Ідеться про фундаментальні підвалини того, що ми можемо

вважати змістовним наповненням правової сфери. Таким наповненням нашого соціуму (як і всього іншого) є правова культура, яка зумовлена й обумовлює певним типом парадигмальності правовиховний процес.

Як справедливо зауважують автори тезаурусу морфології культури, що вийшов у світ 2007 р. за редакцією В.О. Лозового, «культурний вимір права відбиває рівень розвитку суспільної правосвідомості, законодавства, юридичної практики і правової науки, охоплює сукупність усіх правових цінностей, створених людьми в правовій сфері». Погоджуючись із цим визначенням, підкреслимо, що правова культура є явищем багатовимірним, кожен сегмент якого є відносно самостійним і взаємоінтегрованим, обумовленим певним порядком свого змістовно-сутнісного зв'язку з іншими. У цьому сенсі місце кожного з них в цій ієрархії можна визначити, застосувавши низку класи-

фікаційних критеріїв.

З нашого погляду, ключовим системоутворюючим елементом для всієї сфери правової реальності, яку ми змістовно ототожнюємо з правовою культурою як соціокультурною цілісністю, що поєднує її ідеальну й матеріальну площину, варто вважати систему правових знань методологічно-світоглядного порядку, тобто фактично систему філософсько-правових концептів. Саме їх парадигмальне значення впливає на ідеологічні, політичні, соціальні, економічні та інші характеристики будь-якого суспільства. Цей складник правової культури, просякаючи всі інші сфери буття людей, їх соціуму, дозволяє реально ідентифікувати їх статус, ідейну сутність і спрямованість діяльності, а головне, найважливіше – зрозуміти мету й смисл останньої.

Щодо цього є сенс зробити наголос на проблему діалектичної зумовленості таких ідеальних феноменів правової культури, якими є правове знання і правосвідомість як цільові складники правововиховної роботи. Будучи фундаментальною природною здатністю людини віддзеркалювати в образах і поняттях оточуючий її світ і вдаватися до самопізнання й самовдосконалення, свідомість індивіда як соціальної істоти виступає єдиним джерелом продукування нею

явища права у формі ідеї права й самоідентифікації себе як істоти правової.

Велич особистості, її природна зверхність полягають у тому, що постійно еволюціонуючи, вона розвинула свою правосвідомість до рівня адекватного розуміння можливості реалізації своїх прав стосовно власної відповідальності як суб'єкта права за утвердження, збереження і підтримання соціального життя у злагоді з іншими соціальними агентами як суб'єктами права й гармонізації його з алгоритмами розвитку природного середовища свого існування. Це означає, що нині свідомі люди, зокрема в Україні, вийшли у своєму розвитку на критичну межу позбавлення себе від вад екофобної правосвідомості, яка століттями ґрунтувалась на соціальній практиці втілення екокатастрофічної стратегії техногенної цивілізації, й утвердження себе як творців екогармонійного правового суспільства.

Отже, підтримуючи думку авторів згадуваної праці про те, що високий рівень правової культури суспільства є атрибутом правової держави як організованої влади, заснованої на принципах верховенства права й законності, поваги до прав та свобод людини і громадянина, вважаємо за доцільне уточнити її парадигмально важливий контекст. Як

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

вбачається, він полягає в розумінні того, що будівничим правової державності в Україні вкрай необхідно озброїтися саме таким парадигмально новим рівнем правової культури, який і буде характеризувати її вже не як якийсь безвідносний у часі і просторі феномен, а, власне, як феномен культури екоправової, тобто екофільної за своєю суттю.

Це означає, що справжньою метою сучасного українського соціуму є розбудова не якоїсь безвідносної правової державності, а такої, у якій кожен громадянин як суб'єкт права у своїх діях свідомо виходить із переконання необхідності здійснення комплексу заходів з екосоціальної гармонізації нашого суспільства. Серед останніх провідне місце в новій системі правової культури майбутньої України повинна знайти й екофільна правотворчість, що ґрунтується на міцному фундаменті розвиненої доктрини екологічного права, яка програмуватиме відповідні зміни

у змісті норм усіх галузевих складників чинного законодавства, починаючи з Основного Закону країни – її Конституції.

Здійснення таких кроків щодо утвердження нової правової культури в нашому суспільстві, у свою чергу, стане умовою для матеріалізації політичної стратегії розбудови України як екоправової держави. А це безпосередньо пов'язано з докорінної парадигмальною переорієнтацією правосвідомості нашої політичної еліти й економічного менеджменту.

Нові правові знання й переконання управлінського прошарку нашого суспільства мають стати ціннісним орієнтиром для їх набуття й закріплення у вигляді екоправових почуттів, звичок і навичок у представників різних верств населення. Це особливо важливо з точки зору формування нової генерації громадян нашої держави як свідомих творців свого щасливого майбутнього.

Надійшла до редакції 30.03.2009 р.